

УДК 37.378.

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-186-38-41

КУЧАЙ Тетяна Петрівна –

доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки і психології,
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3518-2767>
e-mail: tetyanna@ukr.net

СУЛИМА Ольга Іванівна –

заступник директора з навчально-виховної роботи
педагогічного коледжу Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8070-0386>
e-mail: osulym@ukr.net

ДЗЯМКО Вікторія Йосипівна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки і психології
Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6627-2015>
e-mail: victoria.dzyamko@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Дотримання традицій у британському суспільстві пов'язується в першу чергу з історичною пам'яттю народу в усіх галузях суспільного життя, усвідомлюється як гарант інтеграції існуючих в країні етнічних спільнот у високорозвинену сучасну націю. Вивчення традицій, їхнього впливу на спосіб життя людей, сприйняття та розуміння довкілля привертає увагу дослідників багатьох країн світу [1].

Великої уваги заслуговує досвід Великої Британії у вихованні підростаючих поколінь. На сучасному етапі перед людством стоїть глобальна мета – визначити ієрархію проблем та пріоритетів виховання відповідно до загальнолюдських цінностей. Серед таких пріоритетів та проблем – виховання толерантного ставлення до інших рас, релігій, соціальних устроїв та культурних традицій; виховання високоморальних якостей особистості; виховання здатності співчувати та готовності допомагати іншим людям; виховання в ім'я миру.

Моральне виховання у британській педагогіці основа формування характеру. Людина повинна навчитися дисциплінувати свою волю і свій характер з метою творіння добра [2].

Мета статті – розглянути теоретичні засади морального виховання у Великій Британії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою морального виховання у Великій Британії займалися: О. Демченко, М. Євтух, Т. Зевченко, І. Карпенко, В. Кузнецова, Я. Полякова, І. Потапова, М. Стельмахович, М. Тадеєва,

Г. Фінчук, Т. Харченко, В. Червонецький, С. Червонецька, Г. Шевченко, Ж. Янковська тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. А. Стендфорд звертає увагу на надзвичайно розвинене у британців почуття турботи про домашніх тварин, яке набуває гіпертрофованого характеру. Це виявляється в тому, що англійці вважають справою честі, своїм моральним обов'язком створювати комфортні умови життя для них. Свійські тварини стають центром усіх турбот [1]

Традиції виховання моральних якостей в сучасній британській сім'ї свідчить, що природний чинник відіграє важливу роль. Він органічно вписується у спосіб життя британців, виявляється в ментальності, впливає на норми взаємовідносин у суспільстві та між членами родини, визначає моральні пріоритети і ціннісні орієнтації, що знаходять відображення у вихованні підростаючого покоління [1].

Ідеї народної педагогіки з питань сімейного виховання розвинув у своїх працях англійський педагог і мислитель Герберт Спенсер. Практика виховання дітей у сім'ї потребує глибоких знань батьками правил і методів фізичного, розумового і морального виховання.

Головним завданням сучасної сім'ї є виховання дітей, гідних старших поколінь. У британських родинах формуються і зберігаються народні виховні традиції. Сімейні традиції емоційно насичені, відбивають етнічні, культурні, релігійні особливості родини, професійну належність її членів. Традиції завжди ґрунтуються на якійсь ідеї, моделі, цінності, досвіді родини. За своєю виховною суттю традиції сім'ї

настільки різноманітні та багатофункціональні, відрізняються великим динамізмом, тому що вони швидко реагують на вимоги сучасного життя. Збагачення змісту традицій сприяє повноцінній організації життєдіяльності сім'ї забезпечує взаєморозуміння між батьками й дітьми. Передаючись із покоління в покоління, традиції адаптуються до сучасного життя. Традиції задають певний напрям поведінки дитини і є основним засобом трансляції соціально-культурних цінностей, норм сім'ї, встановлення її зв'язків з оточенням. Провідним фактором виховання є моральний клімат сім'ї. Родинне благополуччя визначається високим рівнем внутрішньосімейної моральності, духовності, задоволення емоційно-психологічних потреб. У хорошій сім'ї, де батько і мати живуть у злагоді, де панують стосунки взаємної поваги, перед дитиною розкривається все те, на чому стверджується її віра в людську красу, душевний спокій, рівновагу. Тому серед завдань сімейного виховання у британців чільне місце посідає створення атмосфери емоційної захищеності дитини, тепла, любові, умов для розвитку її почуттів і сприймань, самореалізації [3].

Велика Британія відома як країна з міцними традиціями сімейного життя, де турбота про молоде покоління та виховання в нього моральних якостей посідає пріоритетне місце. У британській родинній педагогіці прищепленню дітям моральних якостей традиційно приділяється велика увага. Особливо ретельно плекаються такі найбільш шановані в суспільстві риси національного характеру, як громадянськість, любов до рідної землі й Батьківщини в цілому, турботливе ставлення до тварин, дбайливий догляд за рослинами, природоцентризм, емпатійність, добродійність, ошадливість, працелюбність, прагматизм, діловитість, доброчесне відношення до сім'ї, респектабельність, повага до національних цінностей свого народу. Важливу роль у вихованні в британській сім'ї моральних якостей у молодого покоління відіграє релігія.

Переважає більшість британців сповідує християнство. Тому, незважаючи на існуючі конфесійні розбіжності (у Великій Британії, домінуючими є три християнські церковні організації: в Англії – це англіканська церква, головою якої є монарх; у Шотландії – пресвітеріанська церква, що управляється пресвітерами, обраними з мирян, і пастором; у Ірландії – католицька церква, підпорядкована Ватикану), християнські

чесноти і цінності, викладені у Святому Письмі, визнаються за основоположні. У країні діють й церковні організації, створені представниками інших конфесій. Релігійне виховання зростаючого покоління підтримується державою і передбачене Національним навчальним планом в усіх типах шкіл протягом всього терміну навчання. Таким чином, досягається принципова єдність у визначенні ціннісних орієнтацій в моральному вихованні дітей в сім'ї і школі та прищеплення їм вивірених історичною практикою попередніх поколінь людських якостей, які, інтеріоризуючись в індивідуальній свідомості, проявляються в культурі суспільних відносин, етичних нормах громадського життя.

Британські педагоги вважають, що опора на духовні цінності й ідеали, закладені в релігійних постулатах, сприяє моральному вихованню молоді людини, для якої загальноприйняті норми і принципи набувають особистої значущості. У зв'язку з цим особлива увага приділяється дітям молодшого шкільного віку, які, в силу характерних для них змін у психічній організації, пов'язаних в першу чергу з усвідомленням власного «Я», потребують моральної підтримки й допомоги з боку дорослих. Це, насамперед, батьки й шкільні вчителі. Саме їхній авторитет і відповідальність за дитину в перехідний період її становлення відіграють провідну роль у формуванні моральних якостей. Релігія в даному випадку забезпечує духовний зв'язок між моральними ціннісними орієнтаціями, закладеними в сім'ї у дошкільний період, і які продовжують прищеплюватись вже на новому якісному рівні в шкільних умовах.

Британські педагоги вважають, що моральні якості молоді особистості формуються не тільки й не стільки батьківськими повчаннями і напучуваннями, скільки способом життя самих батьків та їхнім ставленням до дітей [4].

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. В умовах глобальної кризи сучасної цивілізації в Великій Британії ведуться інтенсивні пошуки інших шляхів виховання людської особистості, чітко окреслено і проблемі і перспективи зближення сім'ї і школи в рамках модернізації системи морального виховання і навчання.

Завдання педагогів Великої Британії – гуманізація навчального процесу. Британське суспільство вкрай стурбоване повсюдним зростанням бездуховності, жорстокості,

насилства. Це результат впливу багатьох чинників суспільного, культурного, психологічного порядку.

Традиційні основні моральні поняття добра і зла англійські школярі засвоюють в сім'ї. Істотний внесок в моральне виховання вносять церкви різних конфесій, які багато в чому формують базові моральні якості, вироблені людством.

Трансформація сім'ї і ослаблення її виховних функцій, зниження авторитету церкви серед молоді, а також істотні проблеми шкільного виховання, авторитарні педагогічні традиції спонукають англійських педагогів до пошуку більш ефективних шляхів морального виховання учнів.

Британське суспільство стурбоване множинними проблемами, пов'язаними з сім'єю, яка традиційно вважається початковою ланкою у формуванні моральних уявлень у дітей. Британці усвідомлюють, що для вирішення проблем сім'ї необхідно інтегрувати всі державні і громадські сили, оскільки сім'я повинна дати дитині основні підвалини сімейного життя, забезпечити його підготовку до неї.

У Великій Британії всі учасники виховного процесу, перш за все батьки, вчителі, громадські організації, громада, усвідомили необхідність тісної взаємної співпраці. Таке ставлення до проблеми дозволяє зробити висновок, що в Великій Британії моральне виховання є справою загальнонаціональної важливості. Відповідальність за здійснення процесу морального виховання дітей поділена між школою і сім'єю.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Червонецька С. С. (2012). Моральне виховання дітей у сім'ї засобами природи у Великій Британії: традиції і досвід. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. Вип. 2. 195–203.
2. Зевченко Т. М. Виховання у школах Великої Британії URL: http://www.library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/11/visnuk_13.pdf
3. Рисіна М. Ю., Сенчуріна В. І. Головні джерела сучасної англійської сімейної педагогіки URL: http://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/7896/1/Rysina_Senchurina.pdf
4. Червонецька С. С. (2009) Виховання в сім'ї моральних якостей дітей молодшого шкільного віку засобами природи у Великій Британії: автореферат канд. пед. наук. 13.00.07. Луганськ, 20.

REFERENCES

1. Chervonets'ka, S. S. (2012). *Moral'ne vykhovannya ditey u sim'yi zasobamy pryrody u Velykiy Brytaniyi: tradytsiyi i dosvid*. [Moral upbringing of children in the family by nature in the UK: traditions and experience].
2. Zevchenko, T.M. *Vykhovannya u shkolakh Velykoyi Brytaniyi*. [Education in UK schools].
3. Rysina, M.YU., Senchurina, V.I. *Holovni dzherela suchasnoyi anhliys'koyi simeynoyi pedahohiky*. [The main sources of contemporary English family pedagogy].
4. Chervonets'ka, S. S. (2009). *Vykhovannya v sim'yi moral'nykh yakostey ditey molodshoho shkil'noho viku zasobamy pryrody u Velykiy Brytaniyi*. [Education in the family of the moral qualities of young school children by nature means in the United Kingdom]. Luhansk.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КУЧАЙ Тетяна Петрівна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки і психології Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ.

Наукові інтереси: моральне виховання у Великій Британії.

СУЛИМ Ольга Іванівна – заступник директора з навчально-виховної роботи Педагогічного коледжу ЛНУ імені Івана Франка.

Наукові інтереси: моральне виховання у Великій Британії.

ДЗЯМКО Вікторія Йосипівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки і психології Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ.

Наукові інтереси: моральне виховання у Великій Британії.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KUCHAY Tetiana Petrivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor Department of Pedagogy and Psychology, Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian Institute.

Circle of scientific interests: moral education in the Great Britain.

SULYM Olga Ivanivna – Deputy Director for Educational Work Pedagogical College Ivan Franko National University.

Circle of scientific interests: moral education in the Great Britain.

DZIAMKO Victoria Iosipivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor Department of Pedagogy and Psychology Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian Institute.

Circle of scientific interests: moral education in the Great Britain.

Стаття надійшла до редакції 03.12.2019 р.